

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

De auctoribus quibusdam qui Posidonii libros meteorologicos adhibuerunt

Malchin, Franciscus

Rostochii, 1893

I. De Manilio et Gemino

Posidonii libros, qui *περὶ μετεώρων*¹ inscripti erant, Prisciano Lydo auctore Geminus excerpsit². Gemini epitome a compilatore quodam amputata in hanc aetatem permansit³, atque ex iis partibus, quae a ceteris disiunctae interierunt, Simplicius haud breve caput servavit³. Ipsum Posidonii opus a Diogene Laertio duobus locis laudatur⁴.

Haec fere de libris illis meteorologicis constant. Nonnulla praeterea vv. dd. de iis divinati sunt, quae hoc libello firmare, amplificare, corrigere propositum mihi est.

I.

De Manilio et Gemino.

Dielsius Mus. Rh. XXXIV p. 490 praedicat laborem haud inanem suscepturum esse eum, qui inquirat, quanto opere Manilius poëta Posidonii doctrinam in suum usum converterit.

Enimvero multis locis carminis astronomici, quod composuisse fertur, eadem tradit, quae apud Geminum

¹ Blass, de Gemino et Posidonio, Kiliae 1883, p. 3 fin.

² Nam Gemini *Ἐισαγωγή εἰς τὰ φαινόμενα* nihil aliud est nisi Posidoniani libri epitome, quod Blassius ostendit l. l. p. 9.

³ Ad Aristotelis Physica p. 291, 34 ed. Diels; v. Blass l. l. p. 3.

⁴ VII, 135 et 144. V. Bake, Posidonii Rhodii reliquiae doctrinae, Lugd. Bat. 1810, p. 242.

legimus. Confer, quaeso, cum huius auctoris capite IV, quae ille I, 564—593 de parallelis circulis dicit.

Manilius I, 564¹:

Geminus cap. IV²:

Circulus a summo nascentem
vertice mundum

Circulus ad boream fulgentem
sustinet Arcton

14 C. οὗτος δὲ ὁ κύκλος ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ὑπὸ τοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς τῆς μεγάλης ἄρκτου περιγράφεται.

Sexque fugit solidas a caeli
vertice partes.

19 B. ὁ ἀρκτικός ἀπὸ τοῦ πόλου καταγράφεται ἀπέχων ἐξηκοστὰ ἔξ.

Alter ad extremi decurrens
sidera Cancrī,
In quo consummat Phoebus
lucemque moramque,
Tardaque per longos circum-
fert lumina flexus,

14 C. Θερινὸς δὲ τροπικὸς κύκλος ἐστὶν . . .

14 D. ἐφ' οὗ γινόμενος ὁ ἥλιος τὴν θερινὴν τροπὴν ποιεῖται· ἐν ᾗ μεγίστη μὲν πασῶν τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἡμέρα, ἐλαχίστη δὲ ἡ νύξ γίνεται.

Aestivum medio nomen sibi
sumit ab aestu;
Temporis et titulo potitur
metaque volantis
Solis et extremos designat
fervidus actus

μετὰ μέντοι γε τὴν θερινὴν τροπὴν οὐκέτι πρὸς τὰς ἄρκτους παροδεύων ὁ ἥλιος θεωρεῖται, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἕτερα μέρη τρέπεται τοῦ κόσμου.

Et quinque in partes aquilonis
distat ab orbe.

19 B. ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ γράφεται ἀπέχων ἐξηκοστὰ ε'.

¹ ed. Jacob. Berol. 1846.

² Petavius, de doctrina temporum III, Uranologium, Lut. Paris. 1630, p. 14 sqq.

Tertius in media mundi re-
gione locatus¹

Ingenti spira totum praecingit
Olympum

Parte ab utraque videns
axem; quo limine Phoebus
Componit paribus numeris
noctemque diemque

Veris et autumnii currens
per tempora mixta,

Cum medium aequali distin-
guat lumine caelum,

Quattuor et gradibus sua fila
reducit ab aestu.

Proximus hunc ultra brumalis
nomine cingens

Ultima designat fulgentis
lumina solis,

Inviaque obliqua radiorum
munera flamma

Dat per iter minimum nobis;

.

588 Bisque iacet binis sum-
motus partibus orbis.

14 D. Ἰσημερινὸς δὲ ἐστὶ
κύκλος ὁ μέγιστος τῶν πέντε
παραλλήλων κύκλων . . .

14 E. ἐφ' οὗ γενόμενος ὁ
ἥλιος τὰς ἰσημερίας ποιεῖται,

τὴν τε ἥριν καὶ τὴν
φθινοπωρινήν.

19 C. ὁ δὲ ἰσημερινὸς ἀφ'
ἐκατέρου τῶν τροπικῶν ἐξη-
κοστὰ δ' (sc. ἀπέχει).

15 A. μετὰ μέντοι γε τὴν
χειμερινὴν τροπὴν οὐκέτι πρὸς
μεσημβρίαν παροδεύων ὁ ἥλιος
θεωρεῖται.

14 E. (ὁ χειμερινὸς τροπικὸς
κύκλος) ἐφ' οὗ γενόμενος ὁ
ἥλιος τὴν χειμερινὴν τροπὴν
ποιεῖται· ἐν ᾗ ἡ μεγίστη μὲν
πασῶν τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ
νύξ ἐπιτελεῖται, ἐλαχίστη δὲ
ἡμέρα.

19 C. ὁ δὲ ἰσημερινὸς ἀφ'
ἐκατέρου τῶν τροπικῶν ἐξη-
κοστὰ δ'.

¹ Cf. Cleomedes *κυκλική θεωρία* p. 20 l. 19 ed. Ziegler: ,εἰς μὲν
ὁ εἰς δύο ἴσα τέμνων τὸν οὐρανόν'. A Cleomede autem ,τὰ πολλὰ . . .
τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν Ποσειδωνίου εἰληπται' p. 228, l. 4 Z.

590 Circulus austrinus . . .

591 Hic quoque brumalem per
partes quinque relinquit,

Et quantum a nostro sublimis
cardine gyrus

Distat, ab adverso tantundem
proximus illi.

Praeterea utriusque communes sunt hi loci, quos, ne
longus sim, exscribere totos supersedeo.

De duobus circulis coluris.

Duo circuli per polos ducuntur (M. I, 603¹ = G. 19 D.)
et eclipticam in quattuor partes aequales dividunt
(M. I, 604—608² = G. 19 E.).

De duobus circulis mutabilibus.

(M. I, 631—633³ = G. 21 A. et 21 B.) Alter per
polos describitur et medium caelum percurrit; ad
quem circulum ubi sol pervenit, sexta hora adest
(M. I, 633—636 = G. 21 B.). Si quis ad orientem
vel ad occidentem progrediatur, alius fit meridianus
(M. I, 637—642 = G. 21 C.). Horizontis lineam
oculis describimus, cum id circumspectamus, quod
terrae et caeli confinium videtur (M. I, 648—653 =
G. 21 C., *ὁρίζων ἀλσθητός*). Hic quoque circulus mobilis
est (M. I, 654 = G. 20 C.). Mutatur non solum
adversus orientem vel occidentem sicut meridianus,

¹ De vv. 597 et 598 v. p. 50 sq.; de vv. 601 et 602 v. p. 20.

² De vv. 609—630 v. p. 54 sqq.

³ His versibus Manilius, cum tertium circulorum genus ceteris
opponit, contraria prorsus Geminianis verba adhibet, quibus tamen
eadem res declaratur. Graecus auctor ad terram caelestia referens
horizontem nimirum et meridianum fixos, ceteros mobiles esse statuit —
contra poëta caelum vel stellarum inerrantium sphaeram respiciens
parallelos, coluros, obliquos perhibet fixos (sc. in suprema sphaera), ceteros
mobiles.

sed etiam ad septemtriones et meridiem versus (M. I, 655—659 = G. 20 D.) et dividit eam mundi partem, quam videmus, ab ea, quam non videmus (M. I, 660—662 = G. 20 B.). Finire videtur et terram (*αἰσθητός*) et mundum (*θεωρητός*) (M. I, 663—664¹ = G. 20 C.).

De zodiaco.

Obliquus est zodiacus (M. I, 666—667² = G. 20 A.). Describitur per Cancris et Capricorni, per Lanigeri et Librae signa (M. I, 672—674 = G. 20 A.) et tres circulos parallelos secat (M. I, 675—676³ = G. 20 B.). Latitudo zodiaci est duodecim partium (M. I, 682—683⁴ = G. 20 B.).

De orbe lacteo.

Lacteus quoque orbis tres illos parallelos secat (M. I, 699—700 = G. 21 D.⁵). Hic circulus non cogitatione tantum fingitur, sed sub aspectum oculorum cadit (M. I, 701—702⁶ = G. 21 D.).

Postquam de circulis caelestibus satis dictum est, vv. 805—812 stellae errantes paucis perstringuntur. Atque eodem ordine enumerantur, quo apud Geminum cap. I, p. 4 B.: prima est Saturni, secuntur Iovis Martis Solis Veneris Mercurii, ultima Lunae⁷.

¹ De v. 665 v. p. 20.

² Versibus 667—671 poëta docet Solem recta via per medium zodiacum progredi, ceteras stellae errantes huc illuc declinare. Cleomedes item p. 34 l. 6 sqq. Z.

³ Man.: „Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis.“ Gem.: „*Λοξὸς δὲ κέκληται ὁ ζωδιακὸς κύκλος διὰ τὸ λοξῶς τέμνειν τοὺς παραλλήλους κύκλους.*“ Accuratus Geminus paulo ante: „*ἐφάπτεται δύο κύκλων ἴσων τε καὶ παραλλήλων . . . τὸν δὲ ἰσημερινὸν δίχα τέμνει.*“ — De vv. 677—680 v. p. 36.

⁴ De vv. 684—698 v. p. 57.

⁵ (*Ὁ τοῦ γάλακτος*) *μεῖζων πλάτει λελόξωται τῶν τροπικῶν κύκλων.*

⁶ De vv. 703—804 v. p. 21.

⁷ Hunc ordinem Posidonius primus statuisse videtur; cf. Blass l. l. p. 17.

Iam redeamus ad priorem libri primi partem. Vv. 255 sqq. poëta mundi axem et stellarum fixarum sphaeram describens totus fere ab Arato pendet¹. Sed apud Aratum² axis primum locum obtinet, deinde omnes stellae fixae uno tenore enumerantur — apud Manilium duodecim zodia anticipantur, secuntur axis et reliquae stellae inerrantes. Quid poëtam Romanum adduxit, ut inepte medias inter stellae fixas axem describeret? — ut zodiacum a ceteris signis separaret, tanquam duodecim illa signa non inter ea habenda essent, quae cum toto caelo circum axem volvuntur? Non temere Manilius Arati meliorem ordinem immutavit. Nam Geminus quoque de zodiaco (cap. I.) ante cetera signa (cap. II.) verba facit. Cf. praesertim cap. II. in., p. 12 A.: *Τὰ κατηστερισμένα ἄστρα διαίρεται εἰς μέρη τρία. ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου κεῖται, ἃ δὲ λέγεται βόρεια, ἃ δὲ προσαγορεύεται νότια.* Primo igitur poëta, cum vv. 255—274 zodiacum anticiparet, Posidonium auctorem habebat — iam licet hoc dicere. V. 275 ad Aratum transiit. Omittenda videlicet tum erant, quae ante absolverat: zodiaci signa.

Praeterea una in re atque ea gravissima Manilius ab Arato discedit. Graecus enim poëta ab oriente ad occidentem, Romanus ab occidente ad orientem progrediens signa enumerat. Cum Manilio conferendus est Geminus, qui p. 12 E. et 13 B., etsi non eundem ordinem, tamen eandem enumerandi directionem exhibet.

Restant duo loci Maniliani, de quibus hac parte breviter dicendum est.

Vv. 216 sq.: *nusquam invenies fulgere Canopum,
Donec Niliacas per pontum veneris oras.*

Idem docet Geminus cap. II. fin., p. 13 D. Hanc falsam observationem ipsius esse Posidonii Blassius probat

¹ V. infra p. 47 sqq.

² *Φαν.* vv. 20 sqq.

l. l. p. 18. Revera Canopus stella in Graecia conspicitur, quod ante Posidonium Hipparchus recte docuerat.

Versus 393 sq. media inter Aratea Posidonianam doctrinam continent. Orion

,Per tria subducto signatur lumina vultu,

Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.'

Posidonius docet stellas fixas, quarum suprema sphaera est, non omnes paribus intervallis a terra distare, sed aliis alias altiores esse. Cf. Gemin. 4 B.¹

Similitudo, quae est carmini Romano cum libello Graeco, non effugit Lansonum, qui paucis abhinc annis et de aliis rebus, quae ad Manilium pertinent, et de indole eius astronomica et philosophica egit². Sed falso hac ex re conclusit Manilium adhibuisse Gemini excerpta³. Nam quis probare potest Geminum ante poetam Romanum fuisse? Primus Alexander Aphrodisiensis excerpta eius laudavit⁴! — Contra Posidonii ipsius opera Manilius studiose cognovisse videtur, nam non solum doctrinam meteorologicam a philosopho mutuatus est, sed etiam nonnulla, quae ad divinationem pertinent, ex eius libro sumpsit, qui inscribebatur *περὶ μαντικῆς*⁵.

Summa igitur huius partis est haec: Manilius sicut Geminus Posidonii opus, quod erat *περὶ μετεώρων*, adhibuit.

¹ Posidonii de stellis inerrantibus doctrinam Blassius l. l. p. 17 ceteris quoque Stoicistribuendam esse putat, cum apud Stobaeum I, 205 W. haec legamus: *οἱ δὲ ἄλλοι Στωϊκοὶ πρὸ τῶν ἐτέρων τοὺς ἐτέρονς ἐν ὕψει καὶ βάθει* (sc. *κεῖσθαι τοὺς ἀστέρας*). Sed vereor, ne hoc loco non solum de inerrantibus, sed etiam de planetis res sit. V. Aët. plac. II, 15 (Diels. dox. p. 344). Cf. Zeller, Philos. II, 1⁴ 1025 an. 4.

² De Manilio poeta eiusque ingenio. Paris 1887.

³ l. l. p. 55 sqq.

⁴ Blass l. l. p. 25.

⁵ De hac re vide excursus I.